

**ეროვნული საბჭოს დაფინანსების საკითხი საქართველოს
სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე
(1917 წლის ნოემბერი-1918 წლის აპრილი)**

მოკლე შინაარსი

1917 წლის თებერვალ-მარტის რევოლუციის შემდეგ თბილისში შეიქმნა რევოლუციური ხელისუფლების ორგანოები. აპრილის დამდეგიდან ფუნქციონირებას იწყებს პოლიტიკური პარტიების ნებაყოფლობითი გაერთიანება, ეროვნული ხელისუფლების ორგანოს ჩანახახი, ეროვნული ინტერპარტიული საბჭო. იმ დროს შექმნილი რთული საერთაშორისო პოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, როცა ჩვენი ქვეყნის ახლოს გადაჭიმული იყო დიდი საომარი ფრონტი, როცა რუსეთში გაჩაღდა სამოქალაქო ომი და ამიერკავკასია, მათ შორის საქართველოც, მოწყდა რუსეთთან კავშირს, საქართველოს თავის თავისათვის უნდა მიეხედა – ქართველი ერის წინაშე დადგა საკითხი ფიზიკური არსებობის გადარჩენისა. ამ მოვლენებმა ეროვნული სახელმწიფოებრივი პოლიტიკური ორგანოს შექმნის დაჩქარებაში გადაწყვეტი როლი შეასრულეს. 1917 წლის 19 ნოემბერს შეკრებილმა სრულიად საქართველოს ეროვნულმა ყრილობამ, ამავე წლის 22 ნოემბერს აირჩია ეროვნული საბჭო. ეროვნულმა ყრილობამ დაავალა ეროვნულ საბჭოს ქართველი ერის პოლიტიკური, კულტურული და ეკონომიკური საქმეების ხელმძღვანელობა. საქართველოს დამოუკიდებელი ეროვნული ბიუჯეტი არ გააჩნდა. სწორედ ამიტომ ეროვნული ყრილობის მიერ ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით მიღებულ რეზოლუციაში ვკითხულობთ, რომ მომავალ ეროვნულ საბჭოს უნდა მისცემოდა უფლება ნებაყოფლობითი გადასახადების აკრეფისა და სესხის აღებისა „საქართველოს საქმის დასაცავად“. 1917 წლის 28 ნოემბერს სხვადასხვა საქმეების გასაძლელად შეიქმნა სპეციალური კომისიები. მათ შორის შეიქმნა საფინანსო კომისია, რომელსაც უნდა დანიშვნოდა გამგე აღმასრულებელი კომიტეტის შემადგენლობიდან. საფინანსო კომისიის გამგედ დანიშნა კ. მესხი. ეროვნული საბჭოს წინაშე ხშირად ისმებოდა კითხვა, თუ როგორ გაძლიერებულიყო ეროვნული საბჭო ფინანსურად. უკმაყოფილობას გამოთქვამდნენ იმის გამო, რომ შემოდიოდა ძალიან მცირე შემოწირულობა. სწორედ ამიტომ ეროვნული საბჭო მიმართავდა ქართველ მამულიშვილებს, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ მცხოვრებ ქართველებსაც გაეღოთ თავიანთი წვლილი და გაჭირვებაში ჩავარდნილ სამშობლოსათვის ნივთიერი დახმარება აღმოეჩინათ. გარდა ამისა, ეროვნული საბჭო სხვა ღონისძიებებსაც მიმართავდა ეროვნული საბჭოს ფონდის გაძლიერებისათვის. კერძოდ, 1918 წლის 30 მარტის ეროვნული საბჭოს დადგენილებიდან ვგებულობთ რომ:

„ყველა საზოგადო და სახელმწიფო დაწესებულებათა მომსახურე პირთ თვიურად მარტიდან დაწყებული დაექიროს ხვედრი ჯამაგირი არა ნაკლებ 1 %-სა“. ეროვნული საბჭო ღირსეულად ართმევდა თავს დაკისრებულ მოვალეობას.

Dodo Gelashvili-Beridze

**THE ISSUE OF FINANCING THE NATIONAL COUNCIL BEFORE
RESTORING THE INDEPENDENCE OF GEORGIA
(NOVEMBER, 1917 – APRIL, 1918)**

Abstract

Revolutionary governmental bodies were set up in Tbilisi after the revolution in February-March of 1917. A voluntary association of political parties, the germ of national authority, inter-national council started functioning at the beginning of April. Due to the difficult international political situation, when a war front was close to our country, when there was a Civil War in Russia and when South Caucasus including Georgia have been cut ties with Russia, Georgia had to care of itself – the Georgian nation faced the issue to survive physically. These events played the decisive role in speeding setting up national political body. The National Congress of all Georgia that gathered on 19 November, 1917 elected a National Council on November 22 of the same year. The National Congress has assigned the National Council to administrate the political, cultural and economic affairs of the Georgian nation. Georgia didn't have an independent national budget. The National Congress adopted a resolution about financial issues where we can read that future National Council would be given the right to collect taxes and take a loan voluntarily “to defend Georgian affairs”. On November 28, 1917 special commissions were established to guide various cases. It included the Financial Commission that should have the head from the executive committee members. K. Meskhi was appointed to be the head of the Financial Commission. The National Council often rose the question of how to strengthen the National Council financially. They complained about a very small donation. That is why the National Council addressed Georgian patriots, both within the country and abroad, to give their contribution and render material aid to their Motherland which was in trouble. In addition, the National Council appealed other measures to strengthen the foundation of the National Council. In particular, we learn from the National Council Resolution adopted on March 30, 1918 that "all state and public institution employees should pay not less than 1% of their salary every month from March” The National Council did its responsibility with dignity.

საკვანძო სიტყვები: ეროვნული ინტერპარტიული საბჭო, 1917 წლის თებერვალ-მარტის რევოლუცია, ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტი.

Key words: National Inter-part Council, 1917 February-March Revolution, Transcaucasus Special Committee.

შესავალი. ეროვნული საბჭოს (საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე) დაფინანსებასთან დაკავშირებით მკვლევართა ნაშრომებში სრულყოფილი ინფორმაცია თითქმის არ არსებობს. ეროვნულ ინტერპარტიულ საბჭოს დაფინანსების საკითხთან დაკავშირებით კი მნიშვნელოვან კვლევას წარმოადგენს შოთა ვადაჭკორიას ნაშრომი „ლონისძიებანი საქართველოსათვის ეკონომიკური საფუძვლის მოსამზადებლად“, სადაც კარგად არის გაშუქებული ეროვნული ინტერპარტიული საბჭოს მცდელობა და ზრუნვა ეროვნული ინტერპარტიული საბჭოს ბიუჯეტის შესამუშავებლად, ასევე გამოძებნა იმ ღონისძიებებისა, რომელიც საბჭოს ნივთიერად უზრუნველყოფდა. აღ. ბენდიანიშვილის ნაშრომში „საქართველოს პირველი რესპუბლიკა“ კი თავადაზნაურთა ქონების ერის საკუთრებად გამოცხადების შესახებ სრულყოფილი ანალიზია გაკეთებული. ჩვენ მიერ წარმოდგენილი კვლევა კი შეეხება ეროვნულ საბჭოს მიერ გაწეულ იმ ღონისძიებებს, რომელთაც დაუდალავი შრომის ფასად ეწეოდა დღიდან შექმნისა (1917 წლის 22 ნოემბერი) საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე. ნაშრომი საარქივო მასალებზე დაყრდნობით არის აგებული და მასში წარმოდგენილია საქართველოს ისტორიულ არქივში, 1823 და 1836 ფონდებში, დაცული მასალები.

მსჯელობა. დაფინანსების საკითხი, ეროვნული საბჭოს შექმნამდე, ეროვნული ინტერპარტიული საბჭოს წინაშეც დაისვა. 1918 წლის 18 სექტემბერს ინტერპარტიული საბჭოს სხდომაზე საფინანსო სექციის თავმჯდომარე კ. მესხი მიუთითებდა, რომ კომისიას უნდა ეზრუნა საბჭოს მუშაობის შესამუშავებლად და გაერკვია იმ ღონისძიებათა საჭიროება, რომელიც საბჭოს ნივთიერად უზრუნველყოფდა. ასევე უნდა შემუშავებულიყო დაწვრილებითი გეგმა საფინანსო კომისიის ეროვნული ფონდის დასაარსებლად და გასაძღოლად. 19 სექტემბრის სხდომის დოკუმენტში კი ვკითხულობთ: „კონსტანტინე დავითის ძე მესხს, როგორც საბჭოს წევრს, მოღარეს და საფინანსო კომისიის თავმჯდომარეს ევადება საბჭოს ნივთიერ საშუალებათა გასაძღიერებლად სხვადასხვა ზომების მიღება: ფულის შეგროვება

კერძო პირთაგან და დაწესებულებათაგან, ფონდის დაარსება, შემოწირულობა... ამასთან ეროვნული ინტერპარტიული საბჭო სთხოვს ყველა პირს თუ დაწესებულებას შეძლებისამებრ დაეხმაროს კონსტანტინე დავითის ძე მესხს თავის მინდობილობის ასასრულებლად“ (ვადაჭკორია, 1998: 61-62). საკითხისადმი ასეთმა პრინციპულობით მიდგომამ შედეგი გამოიღო. საარქივო მასალებიდან ირკვევა, რომ უცნობმა პირებმა ინტერპარტიულ საბჭოს შესწირეს – 15 000 მანეთი; გენ. გაბაშვილმა – 4 000 მანეთი; ბაქოს მრეწველთა სახელით ა. ხოშტარიამ 25 000 მანეთი. ამ და სხვა მნიშვნელოვანმა ფაქტებმა ქართულ საზოგადოებაში ყოყმანისა და თავშეკავების ყინული გააღწო და ეროვნული ფონდის გასაძლიერებლად მტკიცე ნაბიჯი გადაადგმევინა. მხედველობაში გვაქვს თავადაზნაურთა ქონების საკითხის გადაჭრა, – აღნიშნავს შოთა ვადაჭკორია (ვადაჭკორია, 1998: 62).

ერის გამოღვიძების გზაზე მნიშვნელოვან მოვლენას წარმოადგენდა თავადაზნაურთა ქონების ერის საკუთრებად გამოცხადება. 1917 წლის თებერვალ-მარტის რევოლუციამ თავადაზნაურთა სოციალური და ქონებრივი ინტერესები საფრთხის ქვეშ დააყენა. დღის წესრიგში დადგა თავადაზნაურთა წოდებრივი პრივილეგიების გაუქმებისა და კანონის წინაშე ყველა კლასის გათანაბრების საკითხი. 1917 წლის 28 მარტს თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღოლი რუსეთის ზემდგომ ინსტანციას წერდა: დროებითი მთავრობა ითვალისწინებს წოდებათა უფლებრივ გათანაბრებას. ჩნდება ვარაუდი, რომ გაუქმებული იქნება თავადაზნაურთა წოდებრივი თვითმმართველობა. ასეთ პირობებში დაისმის საკითხი – როგორ მოვექცეთ თავადაზნაურობის, როგორც იურიდიული პირის ქონებას. მოვითხოვთ მოგვეცეს უფლება ჩვენი სურვილისამებრ მოვახდინოთ თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წოდებრივი ორგანიზაციის უძრავ-მოძრავი ქონების განკარგვა (ბენდიანიშვილი, 1980: 73).

თავადაზნაურთა ქონების ჩაბარებასთან დაკავშირებით აუცილებელი იყო სამართლებრივი საფუძვლის შექმნა. საქმეს რომ სამართლებრივი სახე მისცემოდა, თავადაზნაურთა მხრიდან აუცილებლად თანხმობის დამადასტურებელი დოკუმენტი უნდა შექმნილიყო. ეს მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი 1917 წლის 29 ოქტომბერს თბილისში გამართულმა ქართლ-კახეთის თავადაზნაურთა საგუბერნიო, საგანგებო კრებამ გადაწყვიტა.

დოკუმენტით თავადაზნაურთა ქონება დროებით ეროვნული ინტერპარტიული საბჭოს განკარგულებაში გადადიოდა. იმავედროულად დასმული იყო საკითხი, ახალი სახელმწიფოებრივი ორგანოს არჩევისა და მისი ორგანიზაციულად მოწყობის შესახებ. ამ ფუნქციის შესრულება ინტერპარტიულ საბჭოს პრეროგატივად იქნა მიჩნეული. იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ ესახებოდათ საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებს ამ საკითხის გადაწყვეტა, ჩვენს ყურადღებას იქცევს ინტერპარტიული საბჭოს 1917 წლის 3 ნოემბრის სხდომა. საოქმო ჩანაწერებიდან ირკვევა, რომ საბჭოს სპეციალურად განუხილავს თავადაზნაურთა დეკლარაცია – ქართველი ერისადმი ქონების გადაცემის შესახებ და შემდეგი სახის დადგენილება მიუღია: „მოწვეულ იქნას 19 ნოემბრისათვის ეროვნული ყრილობა. მიენდოს გ. გვაზავას, გ. რცხილაძეს და ს. ჯაფარიძეს ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტის მიერ თავადაზნაურთა დეკლარაციის დამტკიცების საკითხი“. აღნიშნული დოკუმენტი საქართველოს პირველი ეროვნული ყრილობის მოწვევის საფუძველი გახდა. რაც შეეხება ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტი ერთადერთ ოფიციალურ ხელისუფლებას წარმოადგენდა. დოკუმენტის ამ ინსტანციაში გავლა და მისგან თანხმობის მიღება, ფაქტიურად ეროვნული ყრილობის მოწვევისა და თავადაზნაურთა ქონების ქართველი ერისადმი გადაცემის ნებართვასაც ნიშნავდა. თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურთა მარშლის კ. აფხაზის მიერ ეროვნულ ყრილობაზე გაკეთებული მოხსენებიდან ირკვევა, რომ ქართლ-კახეთის თავადაზნაურობას ქართველი ერისათვის გადაუცია:

1) 1874 წელს დაარსებული სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკი, რომელიც ყოველწლიურად წმინდა შემოსავლის სახით 300 000 მანეთს იძლეოდა;

2) კახეთის რკინიგზა, რომლის მშენებლობა 18 მილიონი მანეთი დაჯდა;

3) თავადაზნაურთა მამული თბილისში – სასახლით (იგი შეიცავდა 32000 ოთხკუთხოვან საყენს) წელიწადში შემოსავლის სახით 120 ათას მანეთს იძლეოდა, ხოლო იმავე მამულში მოწყობილი ელექტრო სადგური 100 ათას მანეთს;

4) სოფლის მამულები: პოლიტექნიკუმისათვის შეძენილი 120 დესეტინა მიწა საბურთალოზე. წინამძღვრიანთ კარის მამული სკოლით 600 დესეტინა (200 სახნავ-სათესი და 400 ტყე).

ეს მამული ი. წინამძღვრიშვილმა თავის დროზე თავადაზნაურობას გადასცა – ნავთის მამულები ბაქოში, სივრცით 6 ნახევარი დესერინა, მამული ატენში და ყვარელში. იმავე მოხსენებიდან ირკვევა, რომ თავადაზნაურობა ქართულ კულტურულ დაწესებულებებს ფულად დახმარებასაც უწევდა. მათივე ინიციატივით დაარსებული იქნა ღარიბ მოსწავლეთა დამხმარე საზოგადოება და ქართული გიმნაზია, რომლისთვისაც 2 მილიონი მანეთი გაუციათ, ხოლო სხვათა კულტურულ დაწესებულებათათვის – 4 მილიონ ნახევარი მანეთი. რაც შეეხება ქუთაისის გუბერნიას, დ. ნიჟარაძის მოხსენების მიხედვით, დასავლეთ საქართველოს თავადაზნაურობას თავისი ქონების მემკვიდრედ 8 ნოემბრის კრებაზე ქართველი ერი უღიარებია. იგი შეიცავდა ქუთაისის ქართულ გიმნაზიას, ეხოვარემოთი, ქუთაისის სათავადაზნაურო ბანკს, სენაკის სკოლას და სოფლის მამულებს. როგორც მასალიდან ირკვევა, ზემოაღნიშნული ქონების საერთო ღირებულება 60 მლ. მანეთს შეადგენდა. ეს საკმაოდ სოლიდური თანხა იყო იმისათვის, რომ ეროვნული ფონდის შესაქმნელად პირველადი საფუძველი მომზადებულიყო. ამდენად, ეს იყო ეროვნული საბჭოსთვის პირველი ქართული ეროვნული ფონდი ქართული ეროვნული ქონებისა, – აღნიშნავს შოთა ვადაჭკორია (ვადაჭკორია, 1998: 65-68). საქართველოს პირველმა ეროვნულმა ყრილობამ, მისი მოვლა-პატრონობის საქმე ეროვნულ საბჭოს დააკისრა. ამასთან დაკავშირებით ეროვნული ყრილობის მიერ შედგენილ რეზოლუციაში ვკითხულობთ: „...საქართველოს ეროვნულმა ყრილობამ მოისმინა ქართველ თავადაზნაურობის ორივე გუბერნიის წინამძღოლთა მოხსენებანი იმის შესახებ, რომ თავად აზნაურობის დადგენილებით 29 ოქტომბერს და 8 ნოემბრის თარიღებით, მთელი მისი, ორივე გუბერნიის თავადაზნაურობის, კოლექტიური ქონება, ქონებრივი უფლებები და ვალდებულებანი აღიარებულია ქართველი ერის ავლადიდებად და უნდა გადაეცეს, ვიდრე საქართველოს საჯარო უფლებრივი ორგანო დაარსდებოდეს, საქართველოს ეროვნულ საბჭოს დაევალოს... ჩაიბაროს ქართველ თავადაზნაურობის წინამძღოლთა და დეკუტატთა საკრებულოდან მისი, თავადაზნაურობის, როგორც წოდებრივი ორგანიზაციის, უძრავი და მოძრავი ქონება, ქონებრივი უფლებები და მიიღოს აგრეთვე მისი ვალდებულებანი... იკისროს ამ ქონების მოვლა-პატრონობა და ვალდებულებათა აღსრულება და მიიღოს ყოველივე საშუალება, რათა თავადაზნაურობის ქონებრივი უფლებანი უკლებლივ და მთლად ჩააბაროს მას“ (სცსსა, ფ. 1836, ად. 1, საქმე 149: 2).

ეროვნული ყრილობის მიერ მიღებულ ამ დადგენილებას შოთა ვადაჭკორია ასე აფასებს: „ამ დადგენილების ისტორიული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ თავადაზნაურთა ქონების ეროვნული საბჭოსადმი გადაცემა, ქართველი ერის საკუთრებაში მის იურიდიულ დაკანონებას ნიშნავდა. აღნიშნულ ფაქტზე დაყრდნობით, ეროვნულ საბჭოს სრული უფლებამოსილება გააჩნდა, რომ ქართული ეროვნული სახელმწიფოებრიობის შექმნის სფეროში წამოჭრილი პრობლემების გადასაწყვეტად, იგი ნებისმიერ დროს ყოფილიყო მის მიერ გამოყენებული“ (ვადაჭკორია, 1998: 68).

ქართული პოლიტიკური აზრის მესვეურები, რეალურად აფასებდნენ შექმნილ ვითარებას. მათ ეს ქონებრივი სიმდიდრე ეროვნული სახელმწიფოს მოსაწყობად არასაკმარისად მიაჩნდათ. აქედან გამომდინარე, ისეთი გზებისა და საშუალებების გამოძებნას ცდილობდნენ, რომელიც ეროვნული ფონდის შევსებასა და მის გაძლიერებას შეუწყობდა ხელს. იმავდროულად მთელი აქცენტი, მომავალი ეროვნული საბჭოს ავტორიტეტის ამალღებისაკენ იყო გადატანილი, რადგან მის მიერ გამოცემული ყოველი კანონის შესრულება ამ ორგანოსადმი მასის მხარდაჭერით იქნებოდა განპირობებული. აღნიშნულის გათვალისწინებიდან გამომდინარე, იმავე ყრილობიდან ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით მიღებულ რეზოლუციაში ვკითხულობთ: „ეროვნულ საბჭოს მოქმედება და გაგვენა ამიერკავკასიის მმართველობაზე და ჩვენი მამულის მომავალზე მით უფრო ძლიერი იქნება, რაც მეტ ფინანსურ დახმარებას აღმოუჩენს მას ქართველობა. მას ჯერ ... უფლება არ ეძლევა პირდაპირ შეეხოს ჩვენი ქვეყნის ხაზინას და სიმდიდრეს, მაგრამ იმ გეგმების შექმნა, ... გზების კვლევა... როგორც საჭიროა ჩვენი ქვეყნის დასაცავად ...საბჭოს დიდძალ თანხას მოსთხოვს. საფინანსო სექციამ ამ მიზნით... გთხოვთ გააძლიეროთ ქართველი ერის პოლიტიკური წარმომადგენლობა, აღჭურვოთ მომავალი საერო საბჭო უფლებებით – კრიფოს ნებაყოფიური გადასახადი და აიღოს სესხი საქართველოს საქმის დასაცავად“ (ვადაჭკორია, 1998: 69).

1917 წლის 28 ნოემბერს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომაზე სხვადასხვა საქმეების გასაძღვლად დაარსდა სპეციალური კომისიები. მათ შორის შეიქმნა საფინანსო კომისია. 1917 წლის 3 დეკემბერს აღმასრულებელი კომიტეტის შემადგენლობიდან კომისიების გამგეები დაინიშნენ.

საფინანსო კომისიის გამგედ დაინიშნა კ. მესხი. საფინანსო კომისიაში შევიდნენ შემდეგი წევრები: კ. კანდელაკი, პ. ქავთარაძე, ი. ლორთქიფანიძე, თ. ლლონტი, კ. ასათიანი.

მნიშვნელოვანია ეროვნული საბჭოს კრებებზე განხილული საკითხები, გზების ძიება ეროვნული საბჭოს წევრების მიერ, თუ რა პრინციპით უნდა მომხდარიყო ახლად დაარსებული ეროვნული საბჭოს დაფინანსება.

საქართველოს ეროვნული საბჭოს მე-8 კრებაზე, რომელიც გაიმართა 1918 წლის 11 თებერვალს, განიხილეს საკითხი „ერთი მილიონი სესხის“ შესახებ. კრებამ მიიღო რეზოლუცია: „ა) მიეცეს აღმასრულებელ კომიტეტს ნება – აიღოს ბანკებიდან ნახევარმილიონის სესხი ვექსილებით ეროვნული საბჭოს სახელით; ბ) დაევალოს საფინანსო სექციას წარმოუდგინოს საბჭოს გეგმა საფინანსო ზომების და ოპერაციების შესახებ ეროვნულ საბჭოს ნიუთიერ სახსრების გამოსარკვეველად“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 3: 76).

1918 წლის 27 თებერვალს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომაზე განსახილველი საგნის ერთ-ერთი საკითხი შეეხებოდა ეროვნული საბჭოს ფინანსურ გაძლიერებას. სხდომამ მიიღო გადაწყვეტილება: „ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სახელით მოწვეულ იქნეს მოქალაქეთა დიდი კრება ახალ კლუბის დარბაზში ფინანსურ საკითხის განსახილველად და წყაროების გამოსაძიებლად“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ.1, საქმე 2: 48).

1918 წლის 2 მარტის ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომის ჟურნალიდან ვგებულობთ, თუ როგორ მდგომარეობაში იმყოფებოდა იმ დროს ეროვნული საბჭო ფინანსური მდგომარეობის მიხედვით. კითხვა დაისვა იმის შესახებ, როგორ გაძლიერებულიყო ეროვნული საბჭო ფინანსურად. ამავე სხდომის განსახილველ საგანში ვკითხულობთ: „მეტად მცირეა მისი თანხა და შემოწირულობაც ძალიან მცირე შემოდის“. ამავე სხდომაზე გადაწყდა, მოწვეულ იქნას კომიტეტის სხდომა ფინანსური სექციის სხვა წარმომადგენელთან ერთად ფინანსური მდგომარეობის გამოსარკვევად – 13 მარტს დილის 10 სთ-ზე (სცსსა, ფ.1836, აღ. 1, საქმე 2: 45).

1918 წლის 13 მარტს გაიმართა აღმასრულებელი საბჭოს სხდომა. სხდომას დაესწრნენ: ნ. ჟორდანი, კ. მესხი, პ. საყვარელიძე, გრ. რცხილაძე, ა. ასათიანი, ნ. ქარცივაძე, ი. მაჭავარიანი, გ.

ვეშაპელი, გ. ლასხიშვილი. სხდომას თავმჯდომარეობდა ნ. ჟორდანიანი. სხდომაზე თავმჯდომარემ დამსწრეთ გააცნო ეროვნული საბჭოს უნუგემო მდგომარეობა და აღნიშნა: „ჩვენი ქვეყნის დღევანდელი გაჭირვებული ყოფა კი მოითხოვს, რომ ყველა ჩვენგანმა გაიღოს თავისი წვლილი, აღმოუჩინოს ნივთიერი დახმარება სამშობლოს. ქართულ ვაჭარ-მრეწველთა ჯერ მოვთხოვთ, თავის ნებით შეასრულონ მოქალაქური მოვალეობა, თუ არა და ჩვენც სხვა საშუალებას მივმართავთ ფულის გადასახდელად“ (სცსსა, ფ. 1836, საქმე 2: 49). სხდომიდან ირკვევა, რომ ქართველ ვაჭარ-მრეწველთა კავშირის შექმნა ახალი დაწყებული ყოფილა, ამიტომ არ იყო გამორკვეული მთელი საქართველოს სხვადასხვა დარგის ვაჭრების რაოდენობა. სწორედ ამიტომაც იყო გართულებული მათთან დაკავშირება. ამ სხდომიდანვე ვიგებთ, რომ „ჯერ-ჯერობით კი თბილისის ვაჭრებზე გაწერილია 376 000 მანეთი, ეს თანხა სულ მცირეა ჩვენი ქვეყნის საჭიროების მიხედვით, როცა მარტო ბათუმის ვაჭრებმა გაიწერეს 5 მილიონი მანეთი“ (სცსსა, ფ. 1836, საქმე 2: 49). თუ რა შედეგით წარიმართა ქართველ ვაჭართა და მრეწველთა მიერ ეროვნული საბჭოს სასარგებლოდ დავალების შესრულება, ერთ-ერთი საარქივო მასალიდან ეფინება ნათელი. საგულისხმოა, რომ მასალა 1918 წლის 17 აპრილით არის დათარიღებული. ქართველ ვაჭართა და მრეწველთა დროებითი საბჭო საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტს მიმართავს: „თანახმად ეროვნული საბჭოს დავალებისა, თბილისის ქართველ ვაჭართა და მრეწველთა დროებითა საბჭომ, ყველა ქართველ ვაჭარ მრეწველზე ქონებისა და შემოსავლის კვალობაზე გააწერა ფული ეროვნულ საბჭოს სასარგებლოდ და სათანადო უწყებებიც დაუგზავნა. მიუხ. იმისა, რომ უწყებებით დაგზავნილი აქვს 700 კაცს, ფული მხოლოდ 134 აქვს შემოტანილი. ამისთვის დროებითი საბჭო კვირას 12 მაისს (ახალი სტილით) ქართული კლუბის დარბაზში იწვევს თბილისის ქართველ ვაჭართა და მრეწველთა კრებას, რომელზედაც გთხოვთ გამოგზავნოთ ერთ-ერთი აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 12: 35).

აღმასრულებელი კომიტეტის ერთ-ერთ სხდომაზე მოწვეულმა რ. დათეშიძემ დააყენა საკითხი საფინანსო სექციის რეორგანიზაციის შესახებ. აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ გამოითქვა მოსაზრება, რომ სექციის ხელმძღვანელად დანიშნულიყო კონსტანტინე კანდელაკი, მის თანამშრომლებად კი იასონ ლორთქიფანიძე და რაჟდენ დათეშიძე. „გამოითქვა აზრი, რომ რადგან

საჭიროა ფონდი ჰქონდეს საბჭოს, ახალს სექციას დაევალოს დაუყოვნებლივ შეკრიბოს ფული. საფინანსო სექციას დაეკვემდებაროს როგორც ფინანსური ნაწილი საბჭოსი აგრეთვე ქონების სექციის ფინანსური მხარე (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 2: 50). სხდომაზე გადაწყდა: „საფინანსო სექციის პრეზიდიუმის წევრებად არჩეულ იქნენ: კ. კანდელაკი, ი. ლორთქიფანიძე და რ. დათეშიძე, რომელთაც დაევალოთ სექციის გაძღოლა“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 2: 51). 1918 წლის 18 მარტს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომამ მოისმინა ნ. ჟორდანიას მოხსენება ეროვნული საჭიროებისათვის სესხის აღების შესახებ მიმდინარე ხარჯების დასაფარავად. ნ. ჟორდანიას წინადადება სესხის აღების შესახებ კომიტეტმა დაადასტურა (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 2: 53). ამავე სხდომაზე ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელმა კომიტეტმა მოისმინა საფინანსო სექციის მოხსენება. აღინიშნა, რომ სექციის თავმჯდომარეს კონსტანტინე კანდელაკს და მის ამხანაგებს (მოადგილეებს): იას. ლორთქიფანიძეს და რ. დათეშიძეს მისცემოდათ უფლება მოეწვიათ საფინანსო სექციაში „გარეშე პირნი“. აღინიშნა, რომ საფინანსო სექცია უნდა გაძღოლოდა საბჭოს საფინანსო საქმეებს. ასევე დაისვა საკითხი, რომ სექციის პრეზიდიუმს მიეცეს უფლება საქართველოს ეროვნული საბჭოს სახელით მიიღოს ფული ყოველგვარ საკრედიტო, საზოგადო, კერძო დაწესებულებათა და პირთაგან. ასეთ შემთხვევაში პრეზიდიუმს შეეძლოს ხელის მოწერა მიანდოს ორ თავის წევრს, ან ერთს წევრს პრეზიდიუმის საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის წევრს პ. საყვარელიძესთან ერთად. საფინანსო კომისიის პრეზიდიუმის წევრს უფლება ჰქონდეს დაესწროს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომებს სათათბირო ხმით“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 2: 53).

1918 წლის 23 მარტს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი მიმართავს ახალ (ქართულ) კლუბის მამასახლისთა საბჭოს, „ვინაიდან სამშობლოს დღევანდელ გაჭირვებულს მდგომარეობაში ეროვნულ საბჭოს დიდი ძალი ხარჯები აწევს და ყველა ქართული დაწესებულება, თუ კერძო პირი მოვალეა უდიდესი ნივთიერი დახმარება გაუწიოს ეროვნულ საბჭოს, რათა მან შეძლოს პირნათლად შეასრულოს ქართველი ხალხის წინაშე თავისი მძიმე მოვალეობა, ამიტომ ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი სთხოვს მამასახლისთა საბჭოს, ქართულ კლუბის წარსულ (1917) წლის წმინდა მოგება მთლად

გადასდოს ეროვნულ საბჭოს სასარგებლოდ“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 12: 119).

ასევე, 1918 წლის 23 მარტით თარიღდება საარქივო მასალა „სრულიად საქართველოს ეროვნული საბჭოს პრეზიდიუმის რუსეთის ფრონტების ქართველ მხედართა კომიტეტის მოხსენება“, სადაც წარმოდგენილია სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად რუსეთში მცხოვრებ ქართველებზე ხარჯის გაწევის საკითხი ეროვნული საბჭოს სასარგებლოდ. საარქივო დოკუმენტში ვკითხულობთ: „რუსეთში მყოფ ქართველებს ხარჯი, სავალდებულო, შეეწეროთ თუნდაც 10-15 პროცენტი...“, ხოლო ამავე საარქივო მასალიდან ირკვევა, რომ თვით ქართველ მხედართა კომიტეტმა ეროვნულ საბჭოს გადასცა 5220 მან. და 39 კაპ. მოხსენებას ხელს აწერს რუსეთის ფრონტების კომიტეტის თავმჯდომარე მიხეილ იმხნელი და მდივანი ი. დარჩია (სცსსა, ფ. 1823, აღ. 2, საქმე 1: 102).

საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი „მოსკოველ ქართველთა საბჭოს“ მიმართავს: „ვინაიდან ჩვენი სამშობლო განიცდის უკიდურეს გასაჭირის ჟამს, ამიტომ ყველა საქართველოს შვილი მოვალეა ზნეობრივის გარდა ნივთიერი დახმარება გაუწიოს თავის მამულს, ამიტომ კომიტეტი გთხოვთ იზრუნოთ იმის შესახებაც, რომ მთავარს საბჭოს ნივთიერი დახმარება აღმოუჩინონ როგორც მოსკოველმა, აგრეთვე რუსეთში მყოფმა ქართველებმა; ამის და მიხედვით მოსკოვის საბჭომ უნდა იკისროს ფულის მოკრეფა და მის თბილისში მთავარს საბჭოს სახელობაზე გამოგზავნა. აღმასრულებელი კომიტეტი დარწმუნებულია, რომ მოსკოველ ქართველთა საბჭო მხნედ შეუდგება ამ მძიმე რთულს საქმეს სამშობლოს კეთილდღეობის გულისთვის“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 12: 82).

მნიშვნელოვანია საარქივო მასალაში დაცული ცნობა, რომელიც ეროვნული საბჭოს ფონდის გაძლიერებისთვის სხვა საჭირო ღონისძიებას შეეხება. დოკუმენტში, რომელიც 1918 წლის 30 მარტით თარიღდება, ვკითხულობთ საქართველოს ეროვნული საბჭოს დადგენილებას: „ეროვნული საბჭოს საფინანსო სექციამ პოლიტიკურ პარტიათა და საზოგადო ორგანიზაციათა წარმომადგენელთა თანდასწრებით და მონაწილეობით განიხილა საკითხი საბჭოს ფონდის გაძლიერებისათვის საჭირო ღონისძიებების შესახებ და ერთხმად დაადგინა: ყველა საზოგადო და სახელმწიფო დაწესებულებათა მომსახურე პირთ

თვიურად მარტიდან დაწყებული დაეჭიროს ხვედრი ჯამაგირიდან არა ნაკლებ 1 %-სა. თითოეულ დაწესებულების გამგეს ან რწმუნებულს მიეცემა ეროვნული საბჭოს ბეჭედდასმული ფულის შესაკრები ფურცელი. დაწესებულების გამგე შეკრებილ ფულს ჩააბარებს ეროვნულ საბჭოს წარმომადგენელს ვისგანაც ფურცელს მიიღებს. გაუწყებთ რა ამას, გთხოვთ გამოგზავნოთ თქვენი დაწესებულების წარმომადგენელი ოთხშაბათს 4 აპრილს, საღამოს 6 საათზე ეროვნული საბჭოს დარბაზში (ფრელინის ქუჩა 11)“ (სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 10: 1).

დასკვნა. ეროვნული საბჭო და მისი აღმასრულებელი კომიტეტი ყველა ღონეს ხმარობდა, რათა ეროვნულ ყრილობაზე მიღებული დავალებები შეესრულებინა და ერის წინაშე მდგარი პრობლემები შეძლებისდაგვარად გადაეჭრა. ეროვნულ ყრილობაზე მას გადაეცა პირველი ქართული ეროვნული ფონდი თავადაზნაურთა ქონების სახით, თუმცა ეს ქონებრივი სიმდიდრე არასაკმარისი აღმოჩნდა. სწორედ ამიტომ ეროვნული საბჭო და საფინანსო კომისია ყველა ღონეს ხმარობდა ეროვნული საბჭოს დაფინანსების საკითხი მოეგვარებინა. ამისათვის ტარდებოდა შემდეგი ღონისძიებები: ფულის შეგროვება კერძო პირთაგან და დაწესებულებათაგან, ფონდის დაარსება, შემოწირულობანი. ამასთან ერთად ეროვნული საბჭო დაფინანსების საკითხის მოსაწესრიგებლად, მიმდინარე ხარჯების დასაფარავად სესხის აღებასაც მიმართავდა. ეროვნული საბჭოს ფონდის გაძლიერებისათვის კი ბოლოს ეროვნულმა საბჭომ გამოიტანა დადგენილება – ყველა საზოგადო და სახელმწიფო დაწესებულებათა მომსახურე პირთ ჯამაგირიდან უნდა დაკავებოდეთ ყოველთვიურად 1 %.

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა:

სცსსა, ფ.1823, აღ. 2, საქმე 1.
სცსსა, ფ.1836, აღ. 1, საქმე 2.
სცსსა, ფ.1836, აღ. 1, საქმე 10.
სცსსა, ფ. 1836, აღ. 1, საქმე 12.
სცსსა, ფ.1836, აღ. 1, საქმე 149.
ბენდიანიშვილი, 2001 – ბენდიანიშვილი აღ., საქართველოს პირველი რესპუბლიკა, თბ., 2001.
ვადაჭკორია, 1998 – ვადაჭკორია შ., პოლიტიკური პარტიები და საქართველოს პირველი ეროვნული ყრილობა (1917).